

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО”

Ремез Наталія Дмитрівна

УДК: 378.013+372+371.272

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ДО ТЕСТОВОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ
ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
Корнещук Вікторія Вікторівна,
Одеський національний політехнічний
університет, завідувач кафедри
соціальної роботи та кадрового менеджменту

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, доцент
Раков Сергій Анатолійович,
Український центр оцінювання якості освіти,
начальник відділу наукового забезпечення

– кандидат педагогічних наук
Ляховченко Наталія Володимирівна,
Вінницький національний технічний
університет, доцент кафедри інтеграції навчання
з виробництвом

Захист відбудеться «28» січня 2012 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д41.053.01 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «20» грудня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження визначається концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, проектом Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, де ключового значення набуває забезпечення якості вітчизняної системи освіти. Стрімке зростання потоків інформації та впровадження різноманітних інформаційних технологій практично в усі сфери життєдіяльності людини зумовило структурні, функціональні й змістові зміни у сфері оцінювання навчальних досягнень учнів. Традиційні методи перевірки й оцінювання знань у поєднанні з новими технологіями відкривають перед учителями широкі можливості. Зовнішнє незалежне оцінювання стало суттєвим проривом української системи освіти та засвідчило її організаційну спроможність утілювати системні реформи, незважаючи на турбулентний характер політичної ситуації в країні. Якість, ефективність, достовірність результатів тестування учнів загальноосвітніх шкіл залежать насамперед від компетентності фахівців, що їх складають і запроваджують на державному рівні, обізнаності вчителів з теоретичними засадами тестології.

Проблеми тестового оцінювання навчальних досягнень учнів були предметом досліджень багатьох зарубіжних (Л. Айкен, П. Айразіан, А. Анастасі, Г. Віггінс, Дж. Вітт, Ф. Грешем, С. Елліотт, Р. Ібел, С. Камінські, Дж. Канінгем, Дж. Крамер, Т. Краточвілл, Т. Крол, Л. Кронбах, Дж. Кук, Г. Лефрансуа, Д. Поделл, В. Пофем, Б. Такман, Р. Торндайк, Дж. Траверс, С. Урбіна, Р. Ювелл та ін.) і вітчизняних (В. Аванесов, М. Акімова, В. Безпалько, Н. Бібік, Л. Бурлачук, С. Воскрч'ян, К. Гуревич, В. Максимов, О. Масалітіна, С. Морозов, В. Скребець, Н. Талізін, О. Шмельов та ін.) учених.

В останні десятиріччя об'єктом наукових інтересів виступають: державна політика щодо вдосконалення системи оцінювання якості шкільної освіти (І. Вакарчук, М. Зубрицька, Л. Гриневич, В. Кремень, І. Лікарчук, С. Ніколаєнко, Л. Олександрова, Р. Пастушенко, О. Процак та ін.); контроль та оцінювання в освіті (Н. Буханевич, В. Грубінко, Г. Машталер, А. Полякова, В. Спенко та ін.); методи оцінки якості освіти (Л. Войтенко, М. Кисіль, О. Ляшенко, М. Мруга, Е. Рубін, Л. Середя та ін.); нові методи педагогічної діагностики, зокрема процесуальні, автентичні тести, портфоліо (Ш. Бек, Р. Берк, Д. Ламбадин, К. Меєр, К. Пірсон, Г. Сайзек, Р. Стіггенс та ін.); можливості імплементації зарубіжного досвіду щодо оцінювання навчальних досягнень учнів (І. Булах, Р. Брандт, Н. Бريدжфорд, Дж. Гілберт, Н. Чорна та ін.). На погляд науковців, особливу увагу слід приділяти системі оцінювання й шкалювання результатів національних стандартизованих вступних іспитів до ВНЗ (С. Раков та ін.), процедурам прийому до університетів (Р. Гелмс, Н. Ляховченко та ін.), моніторингу в управлінні закладами освіти (О. Касьянова), моніторингу якості освіти (І. Іванюк, Л. Гриневич, О. Локшина, Т. Лукіна та ін.) тощо.

Специфіка розвитку сучасних освітніх закладів, зокрема загальноосвітніх, вимагає нової

інтерпретації принципів та положень щодо підготовки вчителів до проведення моніторингу якості шкільної освіти, тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, адміністрування зовнішнього незалежного оцінювання. Попри загальне визнання фахівцями соціально-педагогічного сенсу тестування, процес підготовки вчителів в означеному аспекті досі потребує дослідницької уваги науковців, що ускладнює педагогічну діяльність та не дозволяє презентувати стійкі позитивні результати предметно-виваженого супроводу змістово-процесуальних процедур тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

Аналіз наукової розробленості вищевказаної проблеми та практики її розв'язання засвідчують наявність суперечностей між:

- швидкоплинними і неперервними змінами в системі оцінювання навчальних досягнень учнів та невідповідністю системи оцінювання міжнародним стандартам і вимогам часу;
- домінуючими традиційними методами оцінювання навчальних досягнень учнів та неузгодженими з ними емпіричними результатами тестування;
- випереджальними можливостями тестології та відсутністю теоретико-методологічних засад тестового оцінювання навчальних досягнень учнів;
- предметною спеціальною професійною діяльністю вчителів гуманітарних дисциплін, що зумовлює специфічність тестового оцінювання навчальних досягнень учнів та низьким рівнем готовності вчителів-гуманітаріїв до використання тестів для педагогічної діагностики.

Недостатня розробленість проблеми, її актуальність і потреби сучасності зумовили вибір теми дослідження *«Підготовка вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконувалося відповідно до теми «Теорія і практика формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців» (№ 0109U000212), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автором досліджувався аспект підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Тему затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 8 від 29 квітня 2010 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 4 від 25 травня 2010 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й апробувати педагогічні умови підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і структуру феномена «готовність учителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів»; уточнити поняття «педагогічне вимірювання», «педагогічна діагностика», «педагогічне оцінювання», «дидактичне тестування», «тестове оцінювання».

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

3. Науково обґрунтувати педагогічні умови підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

4. Розробити та експериментально апробувати методика підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

Об'єкт дослідження – підготовка вчителів гуманітарних дисциплін у системі післядипломної освіти.

Предмет дослідження – експериментальна методика формування готовності вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

Гіпотеза дослідження – підготовка вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів відбуватиметься більш ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови: забезпечення мотивації вчителів гуманітарних дисциплін до ефективного тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; реалізація андрагогічних принципів навчання в процесі підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; створення банку інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення якості тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Методи дослідження. З метою перевірки гіпотези, досягнення мети, а також реалізації поставлених завдань у роботі були використані методи теоретичного та емпіричного пізнання. Методи *теоретичного рівня*: аналіз, систематизація та узагальнення філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури, – використовувалися для вивчення стану й теоретичного обґрунтування проблеми підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; *емпіричного рівня* – діагностування (анкетування, тестування та ін.), обсерваційні методи (шкалювання, ранжування та ін.), праксиметричні методи (аналіз інструментарію і процедур тестового оцінювання навчальних досягнень учнів) задля виявлення продуктивних шляхів педагогічного впливу на досліджуваний процес; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) – з метою перевірки ефективності змісту підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Статистична обробка експериментальних

даних проведена за допомогою пакету прикладних програм SPSS, а їх інтерпретація здійснена методами верифікації.

База дослідження. Експериментально-дослідна робота здійснювалась у Кіровоградському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені В. Сухомлинського, Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, Одеському обласному інституті удосконалення вчителів, Державному закладі “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (м. Одеса). У формувальному експерименті брали участь 420 осіб. Експеримент проведений упродовж 2006-2010 рр.

Наукова новизна одержаних результатів. Уперше: визначено та теоретично обґрунтовано сутність і структуру поняття «готовність учителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів», що репрезентовано сукупністю таких компонентів, як мотиваційний, змістовий, процесуальний; визначено показники готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; схарактеризовано рівні готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл (високий, достатній, низький, незадовільний); визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів: забезпечення мотивації вчителів гуманітарних дисциплін до ефективного тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; реалізація андрагогічних принципів навчання в процесі підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; створення банку інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення якості тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Уточнено сутність понять: «педагогічна діагностика», «педагогічне вимірювання», «педагогічне оцінювання», «тестове оцінювання», «дидактичне тестування». Удосконалено методику оцінювання рівнів готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл. Набула подальшого розвитку методика професійної підготовки вчителів у системі післядипломної освіти.

Практична значущість дослідження полягає в розробці методики діагностування готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, експериментальної методики підготовки вчителів у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; упровадженні в післядипломну підготовку вчителів гуманітарних дисциплін елективного курсу «Тестове оцінювання навчальних досягнень учнів у межах дисциплін гуманітарного циклу», системи тренінгів і ділових ігор; удосконаленні технології розробки педагогічних тестових завдань і методів створення дидактичних тестів для оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл у межах дисциплін гуманітарного циклу.

Результати дослідження можуть бути використані викладачами у складанні програм і методичних посібників, магістрантами факультетів післядипломної освіти у ВНЗ, а також у процесі професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів.

Упровадження результатів дослідження з формування готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів відбувалось у процесі післядипломної підготовки вчителів в Одеському обласному інституті вдосконалення вчителів (акт про впровадження № 91 від 15.02.2011 р.), Кіровоградському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені В. Сухомлинського (акт про впровадження № 158 від 15.02.2011р.), Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (акт про впровадження № 144/2/16 від 02.02.2010 р.), Одеському регіональному центрі оцінювання якості освіти (акт про впровадження № 08/01-89 від 25.02.2011 р.), Вінницькому регіональному центрі оцінювання якості освіти (акт № 34 від 18 лютого 2011 р.), в управлінні освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації (акт про впровадження № 01-05/238 від 16.02.2011 р.), комунальному закладі «Рішельєвський ліцей» (акт про впровадження № 79 від 11.02.2011 р.).

Достовірність висновків і результатів дослідження забезпечували: теоретичне і методологічне обґрунтування вихідних положень; використання апробованого діагностичного інструментарію; репрезентативність масиву досліджуваних; експериментально-дослідна перевірка основної гіпотези; використання методів, адекватних предмету і завданням дослідження; тривалий характер експериментально-дослідної роботи; відповідність зафіксованих у дослідженні емпіричних фактів масовій педагогічній практиці.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися: на міжнародному освітньому форумі («Образовательное пространство и индивидуальность: современная дидактика, задания диагностики, оценка качества образования» (Запоріжжя, 2010)), міжнародних («Болонський процес очима студентів», «Освітні вимірювання в інформаційному суспільстві» (Київ, 2010), «Личность в едином образовательном пространстве» (Запоріжжя, 2010), «Управління освітніми закладами: стан проблем, стратегії розвитку» (Одеса, 2010)); всеукраїнській («Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі» (Одеса, 2009)) науково-практичних конференціях; всеукраїнському науково-методичному семінарі «Роль зовнішнього незалежного оцінювання у формуванні економіки знань» (Миколаїв, 2008); щорічних підсумково-настановчих семінарах-нарадах керівників Українського та регіональних центрів оцінювання якості освіти (Ялта, Гаспара, 2009; Одеса, 2010); міжрегіональному науково-практичному семінарі «Інтеграція сучасних технологій оцінювання в освітній простір регіону» (Кіровоград – Новоархангельськ, 2009); навчально-методичних семінарах («Актуальні питання підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання 2009 року» (Одеса, 2009), «Зовнішнє незалежне оцінювання з української мови і літератури: змістове забезпечення» (Одеса, 2009),

«Підготовка екзаменаторів для перевірки відкритої частини тесту з англійської мови та удосконалення практичних навичок створення тестових завдань» (Одеса, 2010), «Уроки ЗНО-2010 (регіональний аспект)» (Одеса, 2010), «Сучасні тенденції розвитку технологій, методів та форм оцінювання навчальних досягнень учнів» (Одеса, 2011), «Актуальні питання зовнішнього незалежного оцінювання 2011 року. Підготовка учнів до тестування» (Одеса, 2011)).

Основні результати дослідження відображено у 8 публікаціях, з них 6 статей у фахових виданнях України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації 309 сторінок. У роботі вміщено 18 таблиць, 6 рисунків, які займають 2 самостійні сторінки тексту. До списку використаних джерел увійшло 276 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання і методи дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, подано відомості про апробацію, упровадження результатів дисертаційної роботи, її структуру.

У **першому розділі «Науково-теоретичні засади підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів»** висвітлено сучасну парадигму тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл; визначено сутність тестування як наукового феномена і методу педагогічної діагностики; уточнено сутність низки супутних понять, а саме: «педагогічна діагностика», «педагогічне вимірювання», «педагогічне оцінювання», «тестове оцінювання», «дидактичне тестування» тощо; розкрито готовність учителів-гуманітаріїв до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, висвітлено структуру готовності за її компонентами і показниками.

Упродовж останніх років процес оцінювання результатів навчальної діяльності учнів зазнав суттєвих змін, що пов'язані із введенням у середні навчальні заклади 12-бальної шкали оцінювання. Сучасна парадигма тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл – це чинна, загальноприйнята науковим співтовариством система поглядів, знань, оцінок і психологічних настанов щодо функцій, видів, принципів, методів, форм, об'єктів, рівнів і критеріїв тестового оцінювання, а також механізмів забезпечення його якості. Основними з них є: функції – контрольна, діагностично-коригувальна, стимулювально-мотиваційна, навчальна і виховна; види тестового оцінювання – діагностичний або попереджувально-застережливий, потоковий, повторний, періодичний, тематичний, підсумковий, зовнішнє незалежне оцінювання; принципи – систематичності й системності, об'єктивності, відкритості й прозорості, економічності, тематичності, врахування індивідуальних можливостей учнів, єдності вимог; метод

– дидактичне тестування; об'єкти – знання, вміння, навички, досвід творчої діяльності учнів, досвід емоційно-ціннісного ставлення до довкілля, компетенції і компетентності; рівні – початковий, середній, достатній, високий; критерії оцінювання навчальних досягнень учнів за 12 – бальною шкалою: початковий – 1, 2, 3 бали; середній – 4, 5, 6; достатній – 7, 8, 9; високий – 10, 11, 12.

Сучасне педагогічне тестування є комплексом стандартизованих методів вимірювання тих латентних параметрів людини, що визначають рівень її підготовленості і відповідність освітнім стандартам у конкретній галузі знань. Розрізняють внутрішнє та зовнішнє тестування навчальних досягнень учнів. Внутрішнє тестування здійснюють учителі безпосередньо в навчальних закладах, що дає можливість отримати інформацію про засвоєння учнями тієї чи тієї теми, понять; з'ясувати доцільність використання педагогічних технологій, методик; прослідкувати динаміку змін знань і навичок учнів. Зовнішнє тестування проводять поза межами навчального закладу незалежні до нього інституції, застосовуючи стандартизовані тестові завдання, відповідні процедури і технології перевірки.

Отже, базовими поняттями педагогічного тестування є завдання і тест, а специфічними – педагогічне вимірювання і педагогічне оцінювання. Так, педагогічний тест є системою взаємозв'язаних предметним змістом завдань специфічної форми, зростаючої складності, що дозволяють оцінювати структуру і вимірювати рівень знань та інші характеристики особистості. Тести класифікують відповідно до ознаки, яку покладено в основу класифікації. Такими ознаками можуть бути мета, зміст, форма тестування (В. Жернов, І. Ломакіна та ін.). До тестів висувають певні вимоги: тести повинні бути: однозначними – не допускати вільного тлумачення тестових завдань; правильними – виключати можливість формулювання багатозначних відповідей; інформаційними – забезпечувати співвіднесення кількісної оцінки за виконання тесту з інтервальною шкалою вимірювання; зручними – дозволяти здійснювати швидку математичну обробку результатів; стандартизованими – забезпечувати вимірювання рівня навченості; надійними – при багаторазовому повторенні давати гарантовані результати; достовірними – високі оцінки повинні відповідати високій продуктивності навчальної діяльності і т. ін. (І. Булах, Д. Равен та ін.).

Тести можуть відрізнятися кількістю тестових завдань (довжиною тесту), включати завдання закритого й відкритого формату. Специфіка тестів з гуманітарних дисциплін полягає у наявності таких завдань відкритого формату, як тест-есе. Зауважимо, що завдання тесту-есе потребують від учнів побудови власної відповіді й вираження її власними словами, на відміну від вибору правильної відповіді з кількох наперед визначених альтернатив; тест-есе здебільшого складають з небагатьох загальних запитань, що вимагають поширених відповідей; якість тесту-есе визначена передусім професійною майстерністю вчителя, який перевіряє відповіді учнів; тест-есе

легше підготувати, проте складніше правильно оцінити його результати; тест-есе надає учневі свободу для вираження своєї індивідуальності та свободу особистих уподобань тому, хто оцінює результати тесту; в тестах-есе завдання та основа, відповідно до яких екзаменатор доходить висновку щодо рівня досягнень учня, чітко не визначені; розподіл балів, отриманих за тест-есе, контролює екзаменатор. Необхідність об'єктивної перевірки тестів-есе ставить відповідні вимоги до вчителів гуманітарних дисциплін і потребує спеціальної підготовки щодо цього.

Педагогічним вимірюванням уважаємо спосіб упорядкування інформації про навчальні досягнення учнів у вивченні гуманітарних дисциплін, що полягає у кількісному вимірюванні рівня (ступеня вияву) знань, умінь, навичок, здібностей, властивостей, якостей, уявлень учнів, яких оцінюють відповідно до цілей навчання. Педагогічну діагностику розуміємо як сукупність методів вимірювання й оцінювання кількісних показників успішності учнів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу, спрямованих на оптимізацію навчального процесу, організацію систематичного контролю та своєчасного виявлення прогалин у знаннях, диференціацію учнів, а також на вдосконалення програм з дисциплін гуманітарного циклу. Педагогічне оцінювання розглядаємо як процес практичної освітньої діяльності вчителя, спрямований на здобуття об'єктивних оцінок рівнів потокової і підсумкової підготовленості учнів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін щодо дотримання стандартів, вимог, рекомендацій, кодексів та інших документів, які зумовлюють його якість. Дидактичне тестування є засобом перевірки компетентностей учнів, набутих під час вивчення гуманітарних дисциплін, шляхом проведення сукупності організаційних і методичних заходів, призначених для підготовки і здійснення стандартизованих процедур проведення тесту, опрацювання відповідей і надання результатів.

Отже, тестове оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл розуміємо як метод встановлення рівня навченості (компетентності) учня відповідно до вимог певної дисципліни (або навчальної програми), за яким використовують сукупність завдань, заснованих на спеціально створених матеріалах – тестах, виконання (чи невиконання) їх засвідчує наявність (чи відсутність) в учнів певних знань, умінь і навичок.

Готовність учителя гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів розглядаємо як таке його інтегративне утворення, яке включає систему мотивів, спеціальних знань із тестології, умінь, навичок і досвіду педагогічного оцінювання, що дозволяють максимально ефективно здійснювати тестове оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл.

У структурі означеної готовності виокремлено мотиваційний, змістовий та процесуальний компоненти. Показниками мотиваційного компонента виступили: усвідомлення професійної і суспільної значущості оцінювальної діяльності та її впливу на навчально-виховний процес у загальноосвітній школі; усвідомлення особистої ролі вчителя у процесі оцінювання навчальних

досягнень учнів; усвідомлення необхідності вдосконалення власних знань та вмінь щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Змістовому компоненту відповідали такі показники: термінологічна обізнаність із базовими поняттями тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; знання нормативно-правових актів, що регламентують організацію тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл; обізнаність із процедурами визначення якості дидактичного тесту. Уміння розробляти структурно-логічну схему змісту тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у межах певної дисципліни гуманітарного циклу, складати тестові завдання різних видів, форматів і конструкцій та організувати тестове оцінювання навчальних досягнень учнів у межах певної дисципліни гуманітарного циклу відповідно до загальних вимог тестування, – виступили показниками процесуального компонента.

Виокремлені компоненти готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів розглядаємо як критерії означеної готовності, а складові цих компонентів – відповідно як показники до кожного критерію.

У другому розділі «Експериментальна методика підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів» схарактеризовано підготовку вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах післядипломної освіти, проаналізовано її стан; визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; подано рівневу характеристику готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; висвітлено експериментальну методику підготовки і методику діагностування рівнів готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

На констатувальному етапі відповідно до критеріїв та показників було схарактеризовано рівні готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Так, високий рівень готовності притаманний учителям гуманітарних дисциплін, у яких сформована стійка позитивна внутрішня мотивація до реалізації тестового оцінювання у структурі педагогічної діяльності; вони усвідомлюють професійну та суспільну значущість оцінювальної діяльності, її конкретний вплив на навчально-виховний процес; особистісну роль у процесі тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; необхідність удосконалення власних знань та вмінь щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Учителі цього рівня розуміють об'єктивну та суб'єктивну значущість процесу тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, володіють знаннями на загально-педагогічному, конкретно-предметному та узагальнено-методичному рівнях, визначають та аналізують взаємозв'язки між функціональними складовими процесу оцінювання (зміст освіти – цілі навчання – об'єкти – критерії – норми – види – форми –

результат оцінювання), вміють розробляти структурно-логічну схему змісту тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у межах певної дисципліни гуманітарного циклу, а також складати тестові завдання різних видів, форматів та конструкцій. Учителі гуманітарних дисциплін із високим рівнем досліджуваної готовності засвідчують досконалі знання нормативно-правових актів (постанов, положень, вимог, правил і т. ін.) щодо організації тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; обізнані із процедурами визначення якості тесту, зокрема валідності, об'єктивності, точності; вміють організовувати тестове оцінювання навчальних досягнень учнів у межах певної дисципліни гуманітарного циклу відповідно до загальних вимог тестування. Під час навчального процесу вчителі самостійно, об'єктивно та швидко проводять тестове оцінювання навчальних досягнень учнів у нових, нетипових, змінюваних ситуаціях.

Достатній рівень готовності до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів властивий учителям гуманітарних дисциплін, які також мають позитивну внутрішню мотивацію до реалізації тестового оцінювання в структурі педагогічної діяльності, усвідомлюють його професійну і суспільну значущість у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи, роль учителя та його власних знань та вмінь в організації тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Вони добре обізнані із сутністю базових понять, покладених в основу тестового оцінювання, вміють складати тестові завдання різних видів, форматів та конструкцій, проте можуть припускатися незначних помилок у розробці структурно-логічних схем змісту тестового оцінювання. Учителі гуманітарних дисциплін з достатнім рівнем готовності до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів засвідчують знання провідних нормативно-правових актів, що його регламентують, обізнані із процедурами визначення якості дидактичного тесту, водночас у нових, нетипових, змінюваних ситуаціях вони можуть припускатися певних помилок щодо організації тестового оцінювання навчальних досягнень учнів з гуманітарних дисциплін, що суттєво не впливають на результати тестування.

Низький рівень досліджуваної готовності притаманний учителям гуманітарних дисциплін, які недостатньо усвідомлюють особистісну, професійну та суспільну значущість оцінювальної діяльності та її вплив на навчально-виховний процес. У них відсутні потреби у вдосконаленні власних знань та вмінь щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Учителі цього рівня недостатньо обізнані із сутністю базових понять, що ускладнює порозуміння в процесі тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. У розробці структурно-логічної схеми змісту тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у межах дисципліни, що викладають, вони припускаються помилок у визначенні навчальних цілей, змісту, об'єктів, критеріїв, норм, видів, форм, результатів та ін. Здебільшого вміють складати тестові завдання за форматом «А», що передбачає вибір однієї правильної відповіді («Так», «Ні»), у застосуванні інших форматів припускаються значних помилок. Для оцінки якості тестових завдань покладаються на суб'єктивну

оцінку, а не використовують спеціальні дистрактори. В організації тестового оцінювання навчальних досягнень учнів учителі не використовують положення нормативно-правових актів (постанов, положень, вимог, правил і т. ін.), що регламентують цей процес, порушують вимоги та процедури тестування. Їхня адаптація у змінюваних педагогічних ситуаціях оцінювання навчальних досягнень учнів не завжди здійснюється швидко через недостатній рівень узагальнення засвоєних знань і вмінь. Здебільшого вчителі гуманітарних дисциплін у ситуаціях тестового оцінювання використовують стереотипні зразки, постійно звертаються до методичних вказівок, що ускладнює діяльність у нетипових ситуаціях.

Незадовільний рівень готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів характеризується байдужим ставленням до педагогічної діяльності, що виявляється у відсутності стійкого інтересу, домінуванні зовнішньої негативної мотивації до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Вони не усвідомлюють значущості оцінювання, не можуть чітко визначити його мету і завдання. Їхні знання та вміння є поверхневими й неусвідомленими, тому оцінювання в практичній діяльності набуває стихійного, безсистемного характеру. Учителі цього рівня уникають ситуацій оцінювання, оцінюють навчальні досягнення тільки в типових, подібних ситуаціях; не використовують аргументовані поширені оцінні судження; витрачають невиправдано велику кількість часу для потокового оцінювання на уроці. Оцінні дії цих учителів професійно не усвідомлені, виконуються інтуїтивно, шляхом випробувань і помилок, носять формальний характер. Вони не обізнані із сутністю базових понять, про що свідчить непорозуміння у визначенні термінів та підходів до тестування. У межах певної дисципліни, яку вони викладають, не вміють розробляти структурно-логічну схему змісту тестового оцінювання навчальних досягнень учнів та складати тестові завдання різних видів, форматів і конструкцій. Учителі цього рівня не знають нормативно-правових актів, що регламентують організацію тестового оцінювання навчальних досягнень учнів відповідно до загальних вимог тестування, необізнані з процедурами визначення якості тесту.

Результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що високий рівень готовності до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів виявили 3,8% учителів ЕГ і 3,4% учителів КГ. Достатній рівень означеної готовності засвідчили 15,9% учителів ЕГ і 16,4% – КГ. На жаль, більшість учителів гуманітарних дисциплін (48,3% в ЕГ і 46,9% у КГ) мали низький рівень досліджуваної готовності, а 31,9% учителів ЕГ і 32,9% – КГ – її незадовільний рівень.

Педагогічними умовами підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів виступили: забезпечення мотивації учителів гуманітарних дисциплін до ефективного тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; реалізація андрагогічних принципів навчання в процесі підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; створення банку

інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення якості тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Перша педагогічна умова була реалізована в процесі аналізу потреб учителів гуманітарних дисциплін до вдосконалення вмінь та навичок тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; проведення дискусій, круглих столів, спрямованих на усвідомлення вчителями гуманітарних дисциплін особистісної, професійної та соціальної значущості оцінювальної діяльності, а також її впливу на навчально-виховний процес.

Щодо другої педагогічної умови, то такі андрагогічні принципи навчання, як пріоритет самостійного навчання; принцип спільної діяльності; опори на досвід тих, хто навчається; індивідуалізація, системність, конкретність навчання; актуалізація результатів навчання; елективність навчання; розвиток освітніх потреб; усвідомленість навчання тощо, – визнані сучасними науковцями (Л. Горбунова, А. Гордієнко, А. Марон, Я. Петров, М. Скрипник, Л. Фоменко та ін.) як провідні в післядипломній освіті.

Щодо третьої педагогічної умови, то в складі банку інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення якості тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін було виокремлено блоки інформаційно-методичного супроводу, інструментально-методичного забезпечення тестування, моніторингу якості освіти. Так, інформаційно-методичний супровід забезпечувала програма елективного курсу «Тестове оцінювання навчальних досягнень учнів при вивченні дисциплін гуманітарного циклу», відповідно до змісту якої був розроблений робочий зошит для вчителів гуманітарних дисциплін, а також презентації у програмі PowerPoint. У блоці інструментально-методичного забезпечення тестування були систематизовані матеріали, що безпосередньо використовували на заняттях з учителями гуманітарних дисциплін, зокрема різні методики валідизації тестів, виявлення дефектів тестових завдань, опис форматів тестових завдань, зразки бланків для відповідей, комп'ютерні програми з тестування і т. ін. Для забезпечення моніторингу якості освіти була розроблена система, що дозволяла забезпечувати постійний контроль за навчальним процесом і мала на меті: виявляти, чи відповідає він бажаному результату або першопрогнозам; проводити збір інформації для вивчення поглядів учителів щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у школі.

Методика підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів була реалізована на формульованому етапі експерименту шляхом упровадження в процес післядипломної освіти елективного курсу «Тестове оцінювання навчальних досягнень учнів у межах дисциплін гуманітарного циклу» і здійснювалася в кілька етапів. Так, докурсовий етап був спрямований на визначення навчальних потреб учителів гуманітарних дисциплін щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл, а також узгодження їхніх навчальних інтересів та оптимізацію складу навчальних груп. Для

цього проводилися вхідне тестування, співбесіди, що дозволило врахувати особистісні бажання вчителів гуманітарних дисциплін щодо ключових тем курсу, призначених конкретно для них. Під час роботи в групах обговорювалася тематика модулів, учителі склали особисту програму навчання.

Інформаційно-аналітичний етап передбачав вивчення соціальних, психологічних та педагогічних проблем, що виникають у процесі тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, як от: уточнення власних уявлень щодо професійної та суспільної значущості оцінювальної діяльності, її впливу на навчально-виховний процес у школі; систематизація інформації та здійснення порівняльного аналізу підходів, принципів, технологій, методів, форм тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; усвідомлення сутності базових понять тестового оцінювання навчальних досягнень учнів (тест, процедура оцінювання, об'єкт оцінювання, метод, зміст, інструментарій, процедура тестового оцінювання навчальних досягнень учнів тощо); вивчення основних компонентів технологічного циклу дидактичного тестування; опанування техніки кореляції навчальних цілей та змісту гуманітарної дисципліни; розвиток умінь розробляти матрицю поля навчальних елементів гуманітарної дисципліни, що вимірюються в процесі тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; удосконалення навичок побудови структурної схеми поля навчальних елементів, а також визначення групи навчальних елементів, що мають схожі смислові ознаки та ін. На цьому етапі, наприклад, проводилися лекції-презентації «Сучасні тенденції розвитку технологій, методів та форм оцінювання навчальних досягнень учнів», «Технологічний цикл тестового оцінювання навчальних досягнень учнів», практичне заняття «Соціально-психологічні та педагогічні передумови запровадження тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у школі», що було організовано у формі ділової гри.

Діяльнісно-проектувальний етап мав на меті формування та розвиток у вчителів умінь розробляти тестові завдання та складати дидактичні тести з певних гуманітарних дисциплін для потокового, підсумкового, тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл. На цьому етапі навчальна діяльність учителів гуманітарних дисциплін була спрямована на формування вмінь класифікувати формати тестових завдань та визначати основні принципи та вимоги щодо їх створення; удосконалення вмінь та навичок створення інструкцій до тесту, запитувальної частини, варіантів відповідей з урахуванням специфіки тестових завдань закритого та відкритого форматів; розвиток навичок написання міні-кейсів, які можна застосовувати для оцінювання рівнів засвоєння навчального матеріалу. Учителі гуманітарних дисциплін здійснювали контроль за правильністю оформлення тестового завдання. На цьому етапі проводилися практичні заняття з тем «Формати та принципи створення тестових завдань», «Техніка складання тестових завдань» і т. ін.

На експертно-оцінювальному етапі вчителі гуманітарних дисциплін вчилися проводити експертизу якості тестових завдань і дидактичних тестів за надійністю, об'єктивністю, валідністю та іншими характеристиками. На цьому етапі навчальна діяльність учителів була спрямована на опанування техніки визначення якості тесту, методів валідації тестів і шкалювання рівнів навчальних досягнень учнів. Учителі працювали з робочими зошитами, в яких було докладно прописано методику визначення якості тестів.

На репродуктивно-адаптивному етапі здійснювалася підготовка вчителів гуманітарних дисциплін до адміністрування зовнішнього незалежного тестування. Оскільки технологія проведення ЗНО передбачає точне виконання процедурних вимог, затверджених інструктивними документами Українського центру оцінювання якості освіти, то під час навчання приділяли значну увагу вивченню процедур ЗНО. За допомогою ділових (наприклад, «Дії відповідального за пункт тестування»), рольових та бліц-ігор, тренінгів («Підготовка до роботи в аудиторії пункту тестування», «Організація роботи учасників тестування в аудиторії») створювались умови, за яких учитель гуманітарних дисциплін, який працює у пункті тестування, був його активним учасником, що дозволяло на практиці пройти процедуру проведення тестування.

Порівняльний аналіз рівнів сформованості готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів (%) до і після дослідно-експериментальної роботи подано в таблиці.

Таблиця

Порівняльний аналіз рівнів сформованості готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів (%) до і після експерименту

Рівні готовності	Групи			
	До експерименту		Після експерименту	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	3,8	3,4	34,9	3,9
Достатній	15,9	16,4	53,6	17,9
Низький	48,3	46,9	10,7	47,3
Незадовільний	31,9	32,9	0,7	30,9

З таблиці видно, що в учителів гуманітарних дисциплін ЕГ відбулися значні позитивні зміни в підвищенні рівнів готовності до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Так, наприкінці формувального експерименту в ЕГ високого рівня досягли 34,9% учителів гуманітарних дисциплін, достатнього – 53,6%. На низькому рівні залишилося 10,7% і на незадовільному – 0,7% учителів гуманітарних дисциплін. Щодо вчителів КГ, то в них зафіксовані незначні позитивні зміни: високий рівень готовності до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів було виявлено у 3,9%; достатній – у 17,9%; на низькому рівні залишилося 47,3% і на незадовільному – 30,9% учителів гуманітарних дисциплін.

Для доведення статистичної значущості позитивних зрушень у процесі підготовки вчителів гуманітарних дисциплін, спрямованої на формування їхньої готовності до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, були задіяні статистичні методи обробки даних. Для цього за медіанним критерієм порівнювалися результати діагностування вчителів: експериментальних груп до і після проведення експерименту; контрольних груп до і після проведення експерименту; експериментальних і контрольних груп після проведення експерименту. Так, значення медіанного критерію χ^2 , що було розраховано за результатами діагностування рівнів готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів в експериментальних групах до і після експерименту, дорівнювали 11,56; 21,16 та 10,70 за першим, другим та третім критеріями відповідно. Це показало, що різниця між цими результатами була статистично значущою на рівні значущості $\alpha = 0,001$ для першого і другого критеріїв, і на рівні $\alpha = 0,01$ – для третього критерію.

Для вчителів контрольних груп значення медіанного критерію χ^2 дорівнювали 0,07; 0,60 та 0,60 за першим, другим та третім критеріями відповідно, тобто рівні сформованості готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів контрольних груп до і після проведення експерименту статистично не відрізнялися.

Порівняння результатів діагностування вчителів гуманітарних дисциплін у контрольних та експериментальних групах після експериментальної роботи дозволило отримати такі значення χ^2 : 4,32; 12,6; 9,01 для першого, другого та третього критеріїв відповідно. Отже, різниця між вказаними результатами діагностування є статистично значущою на рівні $\alpha = 0,05$ за першим, на рівні $\alpha = 0,001$ – за другим, та на рівні $\alpha = 0,01$ – за третім критерієм.

Це свідчить про ефективність запропонованої методики підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів і підтверджує гіпотезу дослідження.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертаційній роботі розкрито науково-теоретичні засади підготовки вчителів гуманітарних дисциплін в умовах післядипломної освіти, спрямованої на формування їхньої готовності до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Розроблено експериментальну методику формування та діагностування означеної готовності, визначено педагогічні умови підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів.

1. Готовність учителя гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів розглядаємо як таке його інтегративне утворення, яке включає систему мотивів, спеціальних знань із тестології, умінь, навичок і досвіду педагогічного оцінювання, що дозволяють максимально ефективно здійснювати тестове оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл. До структури означеної готовності віднесено мотиваційний, змістовий і процесуальний компоненти.

2. Критеріями для діагностування рівнів готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл виступили компоненти означеної готовності: мотиваційний, змістовий і процесуальний. Показниками мотиваційного компонента обрано: усвідомлення професійної і суспільної значущості оцінювальної діяльності та її впливу на навчально-виховний процес у загальноосвітній школі; усвідомлення особистої ролі вчителя у процесі оцінювання навчальних досягнень учнів; усвідомлення необхідності вдосконалення власних знань та вмінь щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Змістового – термінологічна обізнаність із базовими поняттями тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; знання нормативно-правових актів, що регламентують організацію тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл; обізнаність із процедурами визначення якості дидактичного тесту. Процесуального – вміння розробляти структурно-логічну схему змісту тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у межах певної дисципліни гуманітарного циклу; вміння складати тестові завдання різних видів, форматів та конструкцій; вміння організовувати тестове оцінювання навчальних досягнень учнів у межах певної дисципліни гуманітарного циклу відповідно до загальних вимог тестування.

На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано високий, достатній, низький та незадовільний рівні готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл.

3. Доведено, що ефективність підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл зумовлена реалізацією таких педагогічних умов: забезпечення мотивації вчителів гуманітарних дисциплін до ефективного тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; реалізація андрагогічних принципів навчання в процесі підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів; створення банку інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення якості тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

4. Розроблено та експериментально апробовано методику підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, що здійснювалася в кілька етапів. Докурсовий етап був спрямований на визначення навчальних потреб учителів гуманітарних

дисциплін щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл, а також узгодження їхніх навчальних інтересів та оптимізацію складу навчальних груп. Інформаційно-аналітичний етап передбачав вивчення соціальних, психологічних та педагогічних проблем, що виникають у процесі тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Діяльнісно-проектувальний етап мав на меті формування та розвиток у вчителів умінь розробляти тестові завдання та складати дидактичні тести з певних гуманітарних дисциплін для потокового, підсумкового, тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл. На експертно-оцінювальному етапі вчителі гуманітарних дисциплін навчалися проводити експертизу якості тестових завдань і дидактичних тестів за надійністю, об'єктивністю, валідністю та іншими характеристиками. На репродуктивно-адаптивному етапі здійснювалася підготовка вчителів гуманітарних дисциплін до адміністрування зовнішнього незалежного тестування.

Аналіз результатів прикінцевого етапу експерименту підтвердив значні позитивні зміни в респондентів експериментальної групи. Так, високого рівня досягли 34,9% учителів гуманітарних дисциплін ЕГ і 3,9% КГ, достатнього – 53,6% учителів ЕГ і 17,9% учителів КГ; на низькому рівні залишилося 10,7% учителів ЕГ і 47,3% учителів КГ; на незадовільному – 0,7% учителів ЕГ і 30,9% учителів КГ.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні механізмів педагогічної взаємодії вчителів і учнів у процесі тестового оцінювання навчальних досягнень, пропедевтичної ролі ВНЗ як основного етапу професійного становлення майбутніх учителів, формуванні фахової компетентності вчителів щодо підготовки учнів старшої школи до зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Ремез Н. Д. Професійні компетенції педагогічних працівників, залучених до адміністрування зовнішнього незалежного оцінювання в пунктах тестування / Н. Д. Ремез // Наука і освіта. – 2009. – № 10. – С. 145-150.

2. Ремез Н.Д. Механізми розв'язання проблем підготовки педагогічних кадрів для проведення зовнішнього оцінювання / Н. Д. Ремез // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Ч. 2. – Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2009, Спеціальний випуск «Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі». – С. 225-237.

3. Ремез Н. Д. Визначення рівнів готовності педагогічних працівників до роботи в пунктах тестування / Н. Д. Ремез // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. – Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 22. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 398-403.

4. Ремез Н. Д. Педагогічні умови ефективної підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів / Н. Д. Ремез // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: зб. наук. пр. – 2011. – № 1-2. – Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. – С. 274-281.

5. Ремез Н. Д. Шляхи вирішення проблем підготовки педагогічних працівників, залучених до проведення зовнішнього незалежного оцінювання / Н. Д. Ремез // Педагогічний вісник: науково-методичний щоквартальний журнал. – 2010. – № 1-2(13-14). – С. 59-61.

6. Ремез Н.Д. Експериментальна модель підготовки вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів / Н. Д. Ремез // Наука і освіта. – 2011. – № 2. – С. 103-108.

7. Ремез Н. Д. Компетентнісна складова підготовки фахівців до проведення зовнішнього оцінювання: матеріали міжнар. науково-практ. конф. [«Болонський процес очима студентів»], (Київ, 2 березня 2010 р.). – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2010. – С. 192-195.

8. Ремез Н.Д. Можливості використання тренінгів у процесі підготовки фахівців, залучених до проведення зовнішнього незалежного оцінювання: матеріали Международного образовательного форума [«Образовательное пространство и индивидуальность: современная дидактика, задания диагностики, оценка качества образования»], (Запорожье, 5-7 мая 2010 г.). – Запорожье : ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. – С. 105-108.

АНОТАЦІЯ

Ремез Н. Д. Підготовка вчителів гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОНмолодьспорту України. – Одеса, 2012.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано стан підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах післядипломної освіти; визначено й теоретично обґрунтовано сутність і структуру феномена «готовність учителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів» як інтегративного утворення, що включає систему мотивів, спеціальних знань з тестології, умінь, навичок і досвіду педагогічного оцінювання, які дозволяють учителю-гуманітарію максимально ефективно здійснювати тестове оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл;

схарактеризовано компоненти означеної готовності: мотиваційний, змістовий, процесуальний. Визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності вчителів гуманітарних дисциплін до тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, реалізовані в експериментальній методиці їхньої підготовки, яка складається з таких етапів: докурсового, інформаційно-аналітичного, діяльнісно-проектувального, експертно-оцінювального та репродуктивно-адаптивного.

Ключові слова: тестове оцінювання, вчителі гуманітарних дисциплін, післядипломна освіта, підготовка, готовність, педагогічні умови, навчальні досягнення учнів.

АННОТАЦІЯ

Ремез Н. Д. Подготовка учителей гуманитарных дисциплин в последипломном образовании к тестовому оцениванию учебных достижений учеников . – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОНмолодежьспорта Украины. – Одесса, 2012.

В диссертации разработана и теоретически обоснована методика подготовки учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников в условиях последипломного образования.

В первой главе «Научно-теоретические основы подготовки учителей гуманитарных дисциплин в последипломном образовании к тестовому оцениванию учебных достижений учеников» раскрыта современная парадигма тестового оценивания учебных достижений учеников общеобразовательных школ; определена сущность тестирования; уточнена сущность ряда вспомогательных понятий, а именно: «педагогическая диагностика», «педагогическое измерение», «педагогическое оценивание», «тестовое оценивание», «дидактическое оценивание»; определена готовность учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников.

Тестовое оценивание учебных достижений учеников общеобразовательных школ понимаем как метод установления уровня обученности (компетентности) ученика в соответствии с требованиями определенной дисциплины (учебной программы), при котором используется совокупность заданий, основанных на специально разработанных материалах – тестах, а их выполнение (невыполнение) свидетельствует о наявности (отсутствии) у учеников некоторых знаний, умений и навыков.

Готовность учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников рассматриваем как такое интегративное образование, которое включает

систему мотивов, специальных знаний по тестологии, умений, навыков и опыта педагогического оценивания и позволяет максимально эффективно проводить тестовое оценивание учебных достижений учеников общеобразовательных школ. Структура готовности учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников включает три компонента: мотивационный, содержательный и процессуальный.

Во второй главе «Экспериментальная методика подготовки учителей гуманитарных дисциплин в последипломном образовании к тестовому оцениванию учебных достижений учеников» охарактеризована подготовка учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников в условиях последипломного образования, проанализировано её состояние; определены и теоретически обоснованы педагогические условия, обеспечивающие формирование готовности учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников; представлена характеристика уровней этой готовности (высокий, достаточный, низкий и неудовлетворительный); раскрыта экспериментальная методика подготовки учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников в условиях последипломного образования, а также методика диагностирования уровней готовности учителей-гуманитариев к тестовому оцениванию учебных достижений учеников.

Педагогическими условиями, которые будут способствовать эффективному формированию указанной готовности в условиях последипломного образования являются: обеспечение мотивации учителей гуманитарных дисциплин к эффективному тестовому оцениванию учебных достижений учеников; реализация андрагогических принципов обучения в процессе последипломной подготовки учителей-гуманитариев к тестовому оцениванию учебных достижений учеников; создание банка информационно-методических ресурсов для обеспечения качества тестового оценивания учебных достижений учеников во время изучения гуманитарных дисциплин.

Экспериментальная методика подготовки учителей гуманитарных дисциплин к тестовому оцениванию учебных достижений учеников была направлена на реализацию данных педагогических условий в рамках специально разработанного элективного курса «Тестовое оценивание учебных достижений учеников при изучении дисциплин гуманитарного цикла» и предусматривала несколько этапов. Докурсовой этап предполагал определение учебных потребностей учителей гуманитарных дисциплин в тестовом оценивании учебных достижений учеников общеобразовательных школ, а также соотнесение их учебных интересов и оптимизацию состава учебных групп. Информационно-аналитический этап был направлен на изучение социальных, психологических и педагогических проблем, возникающих в процессе тестового оценивания учебных достижений учеников. Деятельностно-проектирующий этап предполагал формирование и развитие у учителей-гуманитариев умений разрабатывать тестовые задания и

составлять дидактические тесты по гуманитарным дисциплинам для поточного, итогового и тематического оценивания учебных достижений учеников. На экспертно-оценивающем этапе учителя гуманитарных дисциплин учились проводить экспертизу качества тестовых заданий и дидактических тестов на надежность, объективность, валидность и другие характеристики. На репродуктивно-адаптивном этапе осуществлялась подготовка учителей гуманитарных дисциплин к администрированию внешнего независимого тестирования.

Полученные в процессе экспериментально-опытной работы результаты подтвердили эффективность предложенных педагогических условий подготовки учителей-гуманитариев к тестовому оцениванию учебных достижений учеников.

Ключевые слова: тестовое оценивание, учителя гуманитарных дисциплин, последипломное образование, готовность, педагогические условия, учебные достижения учеников.

ANNOTATION

Remez N.D. Preparation of the humanitarian teachers for the test evaluation of students' academic achievements . – As a manuscript.

The dissertation for getting a degree of a candidate of pedagogical science of the specialty 13.00.04 – theory and methodology of the professional education. – State institution “South-Ukrainian State Pedagogical University after K.D.Ushinskiy”, MES for youth and sports of Ukraine. – Odessa, 2012.

At the dissertation research is analyzed the state of preparation of humanitarian teachers for the test evaluation of students' academic achievements under the conditions of post graduate education; determined and theoretically proved the main point and the structure of the phenomenon of “humanitarian teachers readiness for the test evaluation of students' academic achievements” as an integrative formation, including a system of motives, special knowledge of testology, skills and pedagogical experience of evaluation, that allow a humanitarian teacher to perform an evaluation of academic achievements of pupil of the comprehensive school as efficiently as possible; indicated the components of the mentioned-above readiness: motivational, meaningful, processual. Indicated and theoretically proved pedagogical conditions of forming humanitarian teachers readiness for the test evaluation of students' academic achievements, realized in an experimental method of their preparation, which consists of such stages: pre-course, research and information, projecting, expert-evaluative and reproductive-adaptive.

Key-words: test evaluation, humanitarian teachers, post-graduate education, preparation, readiness, pedagogical conditions, students' academic achievements.